

Υπόθεση T-177/07

Mediaset SpA κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής

«Κρατικές ενισχύσεις — Τηλεπικοινωνίες — Επιδότηση για την αγορά ψηφιακών αποκωδικοποιητών — Απόφαση με την οποία η ενίσχυση κηρύσσεται μη συμβατή με την κοινή αγορά και διατάσσεται η ανάκτησή της — Έννοια του όρου κρατική ενίσχυση — Εξαίρεση των αποκωδικοποιητών που χρησιμοποιούνται για τη λήψη τηλεοπτικών προγραμμάτων μέσω δορυφόρου — Πλεονέκτημα — Επιλεκτικός χαρακτήρας — Νόθευση του ανταγωνισμού — Υποχρέωση αιτιολογήσεως»

Απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου (δευτέρο τμήμα) της 15ης Ιουνίου 2010 Π - 2347

Περίληψη της αποφάσεως

- 1. Διαδικασία — Δικόγραφο της προσφυγής — Απαιτήσεις ως προς τον τύπο (Κανονισμός Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου, άρθρο 44 § 1)*
- 2. Ενισχύσεις χορηγούμενες από τα κράτη — Έννοια — Πλεονέκτημα χορηγούμενο στους δικαιούχους κρατικής ενισχύσεως (Άρθρο 87 § 1 ΕΚ)*
- 3. Ενισχύσεις χορηγούμενες από τα κράτη — Έννοια — Πλεονέκτημα χορηγούμενο στους δικαιούχους κρατικής ενισχύσεως — Έμμεσο πλεονέκτημα — Περιλαμβάνεται (Άρθρο 87 § 1 ΕΚ)*

4. *Ενισχύσεις χορηγούμενες από τα κράτη — Απαγόρευση — Παρεκκλίσεις — Ενισχύσεις για τις οποίες μπορεί να ισχύσει η παρέκκλιση του άρθρου 87, παράγραφος 3, στοιχείο γ', ΕΚ — Προϋποθέσεις*
(Άρθρο 87 § 3, στοιχείο γ', ΕΚ)
5. *Πράξεις των οργάνων — Αιτιολογία — Υποχρέωση αιτιολογήσεως — Έκταση — Απόφαση της Επιτροπής στον τομέα των κρατικών ενισχύσεων — Χαρακτηρισμός της βλάβης του ανταγωνισμού και του επηρεασμού του εμπορίου μεταξύ των κρατών μελών*
(Άρθρα 87 § 1 ΕΚ και 253 ΕΚ)
6. *Ενισχύσεις χορηγούμενες από τα κράτη — Αναζήτηση παράνομης ενισχύσεως — Ενίσχυση χορηγηθείσα κατά παράβαση των διαδικαστικών κανόνων του άρθρου 88 ΕΚ — Δικαιολογημένη εμπιστοσύνη του δικαιούχου — Ασφάλεια δικαίου — Προστασία — Προϋποθέσεις και όρια*
(Άρθρο 88 ΕΚ· κανονισμός 659/1999 του Συμβουλίου, άρθρο 14 § 1)

1. Το εισαγωγικό δικόγραφο, το οποίο, κατά το άρθρο 44, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου, πρέπει να περιέχει το αντικείμενο της διαφοράς και τους προβαλλόμενους λόγους, μπορεί να τεκμηριώνεται και να συμπληρώνεται, ως προς συγκεκριμένα σημεία, διά παραπομπών σε αποσπάσματα συνημμένων εγγράφων, πλην όμως τα έγγραφα αυτά επιτελούν μόνον αποδεικτική και επεξηγηματική λειτουργία. Δεν μπορούν, συνεπώς, να χρησιμεύσουν για την ανάπτυξη λόγου συνοπτικώς εκτιθέμενου στο δικόγραφο της προσφυγής, δια της προβολής αιτιάσεων ή επιχειρημάτων που δεν περιλαμβάνονται σε αυτό. Ο προσφεύγων πρέπει να επισημάνει με το δικόγραφο της προσφυγής του τις αιτιάσεις επί των οποίων καλείται να αποφανθεί το Γενικό Δικαστήριο καθώς και, τουλάχιστον συνοπτικώς, τα νομικά στοιχεία και τα

πραγματικά περιστατικά στα οποία στηρίχθηκαν οι αιτιάσεις αυτές.

(βλ. σκέψεις 24-25)

2. Μέτρο που συνίσταται στη χορήγηση, από το Δημόσιο, επιδοτήσεως σε κάθε χρήση της ραδιοτηλεοπτικής υπηρεσίας, ο οποίος αγοράζει ή μισθώνει συσκευή κατάλληλη για λήψη επίγειου ψηφιακού τηλεοπτικού σήματος, χωρίς απόκρυψη και χωρίς επιβάρυνση για τον χρήστη και για τον προμηθευτή περιεχομένου, συνιστά παροχή πλεονεκτήματος κατά την

έννοια του άρθρου 87, παράγραφος 1, ΕΚ στους ραδιοτηλεοπτικούς οργανισμούς επίγειας μετάδοσης και τις επιχειρήσεις καλωδιακής τηλεόρασης.

Συγκεκριμένα, δεδομένου ότι η υπαγωγή στο μέτρο αυτό εξαρτάται από την ταυτόχρονη συνδρομή πολλών προϋποθέσεων, στις οποίες καταλέγεται η αγορά ή η μίσθωση συσκευής κατάλληλης για λήψη επίγειου ψηφιακού τηλεοπτικού σήματος, το συγκεκριμένο μέτρο είναι προφανές ότι δεν ευνοεί τον καταναλωτή που θα αγόραζε ή θα μίσθωνε συσκευή δυνάμενη να λαμβάνει μόνο δορυφορικό ψηφιακό σήμα. Επομένως, το εν λόγω μέτρο δεν πληροί το κριτήριο της τεχνολογικής ουδετερότητας, το οποίο εφαρμόζει η Επιτροπή προκειμένου περί ενισχύσεων στην αγορά της ψηφιακής τηλεόρασης.

Η αύξηση του αριθμού των τηλεθεατών αποτελεί ουσιώδες στοιχείο της εμπορικής δραστηριότητας των τηλεοπτικών οργανισμών. Εξάλλου, πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι ένα τέτοιο μέτρο ενισχύσεως, αφενός, αποτελεί κίνητρο για τους καταναλωτές, όσον αφορά τη μετάβαση από την αναλογική στην επίγεια ψηφιακή λήψη, και μειώνει παράλληλα το κόστος με το οποίο θα επιβαρύνονταν οι οργανισμοί επίγειας ψηφιακής τηλεόρασης, και, αφετέρου, παρέχει στους εν λόγω ραδιοτηλεοπτικούς οργανισμούς τη δυνατότητα να ενισχύσουν την υφιστάμενη θέση τους στην αγορά, σε σχέση με νέους ανταγωνιστές, τόσο από πλευράς εμπορικής φήμης όσο και από πλευράς διατηρήσεως της πελατείας τους.

Το γεγονός ότι το επίμαχο μέτρο είναι πολύ ευνοϊκό για τους καταναλωτές, λόγω της μείωσης της τιμής των πλέον εξελιγμένων αποκωδικοποιητών στο επίπεδο της τιμής των απλών αποκωδικοποιητών, δεν σημαίνει ότι το επίμαχο μέτρο παύει να αποτελεί πλεονέκτημα και για τους ραδιοτηλεοπτικούς οργανισμούς επίγειας μετάδοσης και τις επιχειρήσεις καλωδιακής τηλεόρασης.

Εξάλλου, η τιμή του αποκωδικοποιητή αποτελεί καθοριστικό στοιχείο το οποίο ο καταναλωτής λαμβάνει υπόψη του. Η επιδότηση που καταβάλλεται απευθείας στους καταναλωτές έχει ως άμεση συνέπεια τη μείωση της τιμής αγοράς ή μισθώσεως των συσκευών λήψεως επίγειου ψηφιακού τηλεοπτικού σήματος. Πάντως, μια τέτοια μείωση τιμών είναι πιθανό να επηρεάσει την επιλογή των καταναλωτών που είναι προσεκτικοί με τις τιμές.

Εξάλλου, το συγκεκριμένο μέτρο έχει επιλεκτικό χαρακτήρα έστω και αν μπορούν να ευνοηθούν από αυτό και οι ραδιοτηλεοπτικοί οργανισμοί δορυφορικής μετάδοσης, προσφέροντας «υβριδικούς» αποκωδικοποιητές, δηλαδή αποκωδικοποιητές με δυνατότητα επίγειας και δορυφορικής λήψεως. Συγκεκριμένα, στην περίπτωση αυτή, η παροχή «υβριδικών» αποκωδικοποιητών συνεπάγεται πρόσθετο κόστος, το οποίο ενσωματώνεται στην τιμή πώλησής τους στον καταναλωτή και, στην καλύτερη περίπτωση, αντισταθμίζεται από το επίμαχο μέτρο, το οποίο απευθύνεται στον καταναλωτή. Οι ραδιοτηλεοπτικοί οργανισμοί δορυφορικής μετάδοσης θα βρίσκονταν, επομένως, σε λιγότερο ευνοϊκή θέση σε σχέση με τους ραδιοτηλεοπτικούς οργανισμούς επίγειας μετάδοσης και τις

επιχειρήσεις καλωδιακής τηλεόρασης, διότι οι εν λόγω οργανισμοί και επιχειρήσεις δεν θα χρειαζόταν να ενσωματώσουν πρόσθετο κόστος στην τιμή πώλησεως των αποκωδικοποιητών προς τους καταναλωτές που είναι δικαιούχοι του επίμαχου μέτρου.

4. Για να είναι συμβατή με την κοινή αγορά, κατά την έννοια του άρθρου 87, παράγραφος 3, στοιχείο γ', ΕΚ, η ενίσχυση πρέπει να κατατείνει στην επίτευξη σκοπού γενικού συμφέροντος και να είναι απαραίτητη και σύμφωνη προς την αρχή της αναλογικότητας σε σχέση με τον σκοπό αυτόν.

(βλ. σκέψεις 56-57, 60, 62, 64-65, 68, 95)

3. Το άρθρο 87 ΕΚ απαγορεύει τις ενισχύσεις που χορηγούνται υπό οποιαδήποτε μορφή από τα κράτη ή με κρατικούς πόρους, χωρίς να διακρίνει ανάλογα με το αν τα σχετικά με τις ενισχύσεις πλεονεκτήματα χορηγούνται ευθέως ή έμμεσα. Συγκεκριμένα, πλεονέκτημα που χορηγείται απευθείας σε ορισμένα φυσικά ή νομικά πρόσωπα τα οποία δεν ασκούν, κατ' ανάγκην, επιχείρηση μπορεί να συνιστά έμμεσο πλεονέκτημα και, ως εκ τούτου, κρατική ενίσχυση για άλλα φυσικά ή νομικά πρόσωπα που ασκούν επιχείρηση.

Κατά συνέπεια, επιδότηση καταβαλλόμενη στους καταναλωτές μπορεί να χαρακτηριστεί ως κρατική ενίσχυση υπέρ επιχειρήσεων που πωλούν αγαθά ή παρέχουν υπηρεσίες καταναλωτικής φύσεως.

(βλ. σκέψεις 75-76)

Προκειμένου περί μέτρου που συνίσταται στην καταβολή δημόσιας επιδοτήσεως σε κάθε χρήστη ραδιοτηλεοπτικής υπηρεσίας ο οποίος αγοράζει ή μισθώνει συσκευή λήψεως επίγειου ψηφιακού τηλεοπτικού σήματος, χωρίς απόκρυψη και χωρίς επιβάρυνση για τον χρήστη και για τον προμηθευτή περιεχομένου, δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι ο σκοπός γενικού συμφέροντος μπορεί να είναι η εξάλειψη δυσλειτουργίας της αγοράς, οφειλόμενης σε πρόβλημα συντονισμού μεταξύ των επιχειρήσεων, το οποίο εμποδίζει την ανάπτυξη της ψηφιακής ραδιοτηλεοπτικής μετάδοσης.

Συγκεκριμένα, δεδομένου του καθορισμού προθεσμίας για την παύση της αναλογικής μετάδοσης, οι ραδιοτηλεοπτικοί οργανισμοί που ήδη δραστηριοποιούνται στην αγορά, πρέπει να αναπτύξουν νέες εμπορικές στρατηγικές, για τον λόγο δε αυτόν, δεν είναι απαραίτητη η επιδότηση της αγοράς ψηφιακών αποκωδικοποιητών προς επίλυση του προβλήματος του συντονισμού μεταξύ των επιχειρήσεων, καθώς το πρόβλημα αυτό έχει επιλυθεί διά του καθορισμού προθεσμίας για την υποχρεωτική μετάβαση στην ψηφιακή τηλεόραση.

Εξάλλου, δεδομένης της σημασίας της επίγειας ψηφιακής τηλεόρασης, ο κίνδυνος να μην προσελκύσουν οι εμπορικές ραδιοτηλεοπτικές επιχειρήσεις επαρκή αριθμό καταναλωτών, λόγω του προβλήματος συντονισμού μεταξύ των επιχειρήσεων, δεν ήταν τόσο σοβαρός ώστε να μην μπορούν να τον αντιμετωπίσουν.

(βλ. σκέψεις 125-126)

ανταγωνισμό και στο ενδοκοινοτικό εμπόριο. Συγκεκριμένα, μια τέτοια υποχρέωση θα είχε ως συνέπεια να ευνοούνται τα κράτη μέλη που χορηγούν παράνομες ενισχύσεις εις βάρος εκείνων που κοινοποιούν το σχέδιο των ενισχύσεων. Ειδικότερα, αρκεί να αποδεικνύει η Επιτροπή ότι οι εξεταζόμενες ενισχύσεις μπορούν να επηρεάσουν το μεταξύ κρατών μελών εμπόριο και ενδέχεται να νοθεύσουν τον ανταγωνισμό, χωρίς να είναι αναγκαίο να οριοθετήσει την εν λόγω αγορά και να αναλύσει τη δομή της, καθώς και τις σχέσεις ανταγωνισμού που απορρέουν από αυτήν.

5. Η υποχρέωση αιτιολόγησης του χαρακτηρισμού ενός μέτρου ως κρατικής ενίσχυσης επιτάσσει να αναφέρονται οι λόγοι για τους οποίους η Επιτροπή θεωρεί ότι το συγκεκριμένο μέτρο εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 87, παράγραφος 1, ΕΚ . Όσον αφορά την ύπαρξη στρεβλώσεως του ανταγωνισμού στην κοινή αγορά, η Επιτροπή, μολονότι οφείλει να αναφέρει, στις αιτιολογικές σκέψεις της αποφάσεώς της, τουλάχιστον τις συνθήκες υπό τις οποίες χορηγήθηκε μια ενίσχυση, όταν από τις συνθήκες αυτές μπορεί να αποδειχθεί ότι η ενίσχυση είναι ικανή να επηρεάσει το μεταξύ των κρατών μελών εμπόριο, με συνέπεια τη νόθευση ή τον κίνδυνο νοθεύσεως του ανταγωνισμού, δεν οφείλει εντούτοις να προβαίνει σε οικονομική ανάλυση της πραγματικής καταστάσεως των οικείων αγορών, του μεριδίου αγοράς των επιχειρήσεων που είναι δικαιούχοι της ενίσχυσεως, της θέσεως των ανταγωνιστριών επιχειρήσεων και των εμπορικών ρευμάτων μεταξύ κρατών μελών. Επιπλέον, σε περίπτωση παράνομων ενισχύσεων, η Επιτροπή δεν υποχρεούται να αποδείξει τις πραγματικές επιπτώσεις των ενισχύσεων αυτών στον

(βλ. σκέψεις 144-146)

6. Κατά το άρθρο 14, παράγραφος 1, του κανονισμού 659/1999, για τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του άρθρου 88 ΕΚ, σε περίπτωση αρνητικής αποφάσεως για υπόθεση παράνομων ενισχύσεων, η Επιτροπή αποφασίζει την εκ μέρους του οικείου κράτους μέλους λήψη όλων των αναγκαίων μέτρων για την ανάκτηση της ενίσχυσης από τον ευνοηθέντα. Κατά την ίδια διάταξη, ωστόσο, η Επιτροπή δεν απαιτεί ανάκτηση της ενίσχυσης εάν τούτο αντιβαίνει σε γενική αρχή του κοινοτικού δικαίου. Πλην όμως, δεν δικαιολογείται, κατ' αρχήν, να έχουν οι επιχειρήσεις που έχουν ευνοηθεί από την ενίσχυση πεποίθηση περί της νομιμότητας της ενίσχυσεως παρά μόνον αν η ενίσχυση χορηγήθηκε βάσει της διαδικασίας που προβλέπει το άρθρο αυτό. Συγκεκριμένα, ο επιμελής επιχειρηματίας πρέπει κανονικά να είναι σε θέση να βεβαιωθεί

ότι τηρήθηκε η διαδικασία αυτή, ακόμη και αν η ευθύνη του οικείου κράτους για τον παράνομο χαρακτήρα της αποφάσεως περί χορηγήσεως της ενισχύσεως ήταν τόσο μεγάλη ώστε η ανάκλησή της να φαίνεται αντίθετη προς την καλή πίστη.

Η αρχή της ασφάλειας δικαίου επιτάσσει οι σχετικοί κανόνες δικαίου να είναι σαφείς και συγκεκριμένοι και σκοπεύει στην εξασφάλιση του προβλέψιμου των καταστάσεων και των εννόμων σχέσεων τις οποίες διέπει το κοινοτικό δίκαιο. Ωστόσο, ουδεμία διάταξη του κοινοτικού δικαίου υποχρεώνει την Επιτροπή,

όταν διατάσσει την επιστροφή ενισχύσεως που κηρύχθηκε ασύμβατη με την κοινή αγορά, να καθορίσει το ακριβές ποσό που πρέπει να επιστραφεί. Αρκεί, συναφώς, η απόφαση της Επιτροπής να περιέχει ενδείξεις που δίνουν στον αποδέκτη της τη δυνατότητα να καθορίσει ο ίδιος, χωρίς υπερβολικές δυσκολίες, το ποσό αυτό. Επομένως, δεν παραβιάζεται η αρχή της ασφάλειας δικαίου λόγω δυσχερειών κατά τον ακριβή προσδιορισμό μιας εκ των παραμέτρων της μεθόδου υπολογισμού που παρατίθεται στην προσβαλλόμενη απόφαση.

(βλ. σκέψεις 170, 173, 179-181)